
КАРАР РЕШЕНИЕ

2009 елның 26 июне

2-34 нче номерлы

**Буа муниципаль районы
Буа шәһәре территориясендә
яшеллекне карап тоту һәм саклау
үсентеләр турында нигезләмә хакында**

Буа шәһәр Советы **КАРАР ИТТЕ:**

1. Буа муниципаль районы Буа шәһәре территориясендә яшеллекне карап тоту һәм саклау үсентеләр турында нигезләмәне әлеге карарга 1 нче кушымта нигезендә расларга.
2. Жимерелә торган яшел үсентеләрнең бәясен исәпләү һәм әлеге карарга 2 нче кушымта нигезендә компенсацияле яшелләндерү үткәрү методикасын расларга.

Буа шәһәре башлыгы
муниципаль район
(шәһәр округы) исеме

Ф.Х. Әбүзәров

**Буа муниципаль районы
Буа шәһәре территориясендә
яшеллекне карап тоту һәм саклау
үсентеләр турында нигезләмә**

1. Гомуми нигезләмәләр

Яшел үсентеләр-агач-куак һәм табигый һәм ясалма үсемлекләр (шәһәр урманнары, парклар, скверлар, бульварлар, бакчалар, газоннар, чәчәклекләр, шулай ук аерым торучы агачлар һәм куаклар).

Яшелләнделгән территорияләр – табигый үсемлекләр булган жир кишәрлекләре, ясалма рәвештә ясалган бакча-парк комплекслары һәм объектлар, скверлар, газоннар, чәчәклекләр, торак, ижтимагый, эшлекле, коммуналь, житештерү өчен билгеләнгән аз төзелгән территория, аның чикләрендә өслекнең 70 проценттан да ким булмаган өлеше үсемлек капламы белән мәшгуль.

Яшел массив – бердәм идән хасил итүче, 50 данәдән дә ким булмаган өлкән агачларны үз эченә алган жир участогы. Өлкәннәргә дип 15 яшьтән өлкәнрәк агач, яки яшел үсентеләрне яклау буенча махсус вәкаләтле орган нәтижәсе буенча күчереп утыртылырга тиеш булмаган агач санала.

Аеруча кыйммәтле токымнар-экзотлар, шулай ук мемориаль, тарихи яки уникаль эстетик кыйммәткә ия агачлар, шулай ук Россия Федерациясенең Кызыл китабына кертелгән агачлар, куаклар, үлән үсемлекләре.

Яшел үсентеләрне саклау – яшел үсентеләрне, яшел территорияләрне һәм яшел массивларны булдыруга, саклауга һәм үстерүгә юнәлтелгән хокукый, оештыру, техник һәм икътисадый чаралар системасы.

Яшел үсентеләргә зыян китерү-агач-куак үсемлекләре үсемлекләренә, аларның тамыр системасына зыян китерү, жир өсте өлешенә һәм үлән үсемлекләренә тамыр системасына зыян китерү, үсеш туктатылмый. Бу тармакларга, тамыр системасына механик зыян китерү, сыерның бөтенлеген бозу, тере жир өстендәге катламның бөтенлеген бозу, тамыр зонасында зарарлы матдәләр белән яшел үсентеләрне яки туфракны пычрату, ут төртү һәм башка зыян китерү зыян сала.

Яшел үсентеләрне юк итү-яшел үсентеләрне зарарлау, ул үсеш туктатуга китерә.

Компенсацион яшелләнделерү – юк ителгән яки зарарланган алмашка яшел үсентеләрне яңадан торгызу.

Компенсация бәясе (торгызу бәясе) – яшел үсентеләрне зарарланган яисә юк иткәндә аларның кыйммәтен исәпкә алу өчен билгеләнә торган бәя, шул исәптән яшел утыртмаларны булдыру һәм карап тоту чыгымнарын да.

Яшел үсентеләрне яклау буенча махсус вәкаләтле орган –Буа муниципаль районы башкарма комитеты (алга таба-Башкарма комитет).

2.Яшел үсентеләрне саклауның төп принциплары

Буа шәһәре территориясендә урнашкан барлык яшел үсентеләр, милек рәвешләренә карамастан, сакланырга тиеш.

Гражданныр, вазыйфай затлар һәм юридик затлар яшел үсентеләрне саклау буенча чаралар күрергә, яшел үсентеләргә зыян китерергә яки юк итәргә сәләтле законсыз гамәлләр яисә гамәл кылмаска тиеш.

Яшел үсентеләр урнашкан жир кишәрлекләренә хужалары, хужалары, кулланучылары аларның торышын контрольдә тотарга, үсентеләрнең канәгатләнәрлек торышын һәм нормаль үсешен тәмин итәргә тиеш. Юридик затларга һәм шәхси эшмәкәрләргә еллык сметаларда яшел үсентеләрне карап тотуга акча бүлеп бирүне күздә тотарга тәкъдим ителә.

Агротехник чаралар үткөрүгө бэйле яшел үсентелэрне карау эшлэре махсус оешмалар тарафыннан элеге эшчэнлек төрө белән шөгыйльләнү хокукына лицензия нигезендә гамәлгә ашырыла.

Хужалык һәм башка эшчэнлек яшел үсентелэрне саклау буенча таләпләрне үтәп башкарыла. Төзелеш, хужалык һәм башка төр эшчэнлекне оештыруга проект алды һәм проект документларында яшел утыртмаларның торышы турында тулы һәм дәрәс белешмәләр булырга тиеш, ә проект документларында, моннан тыш, проект документларында проектлана торган объектның яшел үсентеләргә йогынтысын тулы бәяләүдә булырга тиеш.

Проект документларында төзелеп килүче һәм үзгәртеп корыла торган объектларның территориясен яшелләндерү мәсьәләсе аерым проект булып тапшырыла. Яшеллек территорияләрен һәм яшел массивларны яшел үсентеләр тормышы белән тәэмин итү белән бергә кулланмау рәхсәт ителми. Яшелләнделгән территорияләрне үстерү яшелләнделерү планы нигезендә башкарыла. Юл-сукмак челтәрен, төрле юнәлештәге мәйданчыкларның урнашу урыннарын үзгәртү бары тик Буа шәһәре Башкарма комитеты белән килешенеп кенә тормышка ашырыла.

Жир кишәрлекләре белән алыш-бирешләрне теркәгәндә һәм аларга хокуклар күчкәндә яшел үсентеләрне мәжбүри исәпкә алу башкарыла. Шул ук вакытта алар биләгән яшел үсентеләр, агач һәм куакларның төрле составы һәм яше исәпкә алына, расланган методика нигезендә яшел утыртмаларның бәясе исәпләнә һәм аның өчен жирле бюджетка түләнә.

3. Шәһәр төзелеше эшчәнлеген тормышка ашырганда яшел үсентеләрне саклау Эшкуарлык эшчәнлегенә төрө

Буа шәһәре территориясендә шәһәр төзелеше эшчәнлеген гамәлгә ашыру яшел үсентеләрне саклау таләпләрен үтәп алып барыла.

Яшелләнделгән территорияләр, шул исәптән яшел массивлар, шулай ук яшелләнделгән территорияләрне үстерү, аларның максатчан билгеләнешенә бэйле булмаган төзелеш өчен билгеләнгән жир кишәрлекләре тиеш түгел.

Яшел үсентеләр биләгән башка участкаларда төзелешне оештырганда проект алды документлары киселергә тиешле яшел үсентеләрне бәяләүдә булырга тиеш. Бу очрақларда зыянны каплау яшел үсентеләрне билгеләнгән тәртиптә кискән өчен алдан түләүләр кертү юлы белән башкарыла.

Барлык объектларның төзелешен тәмамлау буенча милек хокукларын рәсмиләштерү проект документларында яки килештерү шартларында каралган яшелләнделерүдән һәм Башкарма комитет тарафыннан башкарылган эшләрне кабул итүдән соң тормышка ашырыла.

Буа шәһәре территориясендә гражданнарның һәм юридик затларның эшмәкәрлек эшчәнлегенә яшел үсентеләрне саклау таләпләрен үтәү белән алып барыла.

Яшелләнделгән территорияләрдә һәм Яшел массивларда сәүдә һәм башка эшмәкәрлек эшчәнлегенә, палаткалар һәм башка корымалар урнаштыру тыела.

Эшкуарлык эшчәнлеген гамәлгә ашырганда Яшел территорияләрдә һәм Яшел массивларда шартлау куркынычы булган, янгын куркынычы булган һәм агулы матдәләр куллану, территорияне пычрату һәм чүпләү, яшел үсентеләргә зыян китерерлек башка гамәлләр тыела.

4. Агач һәм куакларны кисү, газоннарны, чәчәк түгәлләрен юк итү

Кисү мөмкин разрешена очрақларда:

- Буа шәһәрен үстерү Генераль планы нигезендә эшләнгән шәһәр төзелеше документларында каралган проектны тормышка ашыру ; ;
- санитар кисүләр һәм яшел үсентеләрне реконструкцияләү;;
- расланган нормаларны һәм кагыйдәләрне бозып утыртылган агачлар белән әйләндереп алынган торак һәм торак булмаган биналарда санитар-эпидемиологик күзәтчелек бәяләмәсе буенча норматив ут режимын торгызу;;
- авария һәм гадәттән тыш хәлләрне бетерү, шул исәптән жир асты коммуникацияләрен һәм капитал инженерлык корымаларын ремонтлау.

Агач һәм куакларны кисү Башкарма комитет биргән махсус рөхсәт нигезендә генә башкарыла.

Киселергә тиешле агачлар һәм куаклар өчен түләү кисүгә рөхсәт алучы зат тарафыннан компенсация бәясе бирелгәнчә башкарыла.

Агач һәм куакларны кискәндә калдыкларны кисү һәм ташу эшен башкаручы юридик һәм физик зат тарафыннан башкарыла.

5. Компенсацион яшелләндерү

Компенсацион яшелләндерү яшел үсентеләргә зыян килгән яки юк ителгән барлык очрақларда да мәжбүри булып тора. Агач утырту өчен туры килә торган киләсе сезонда, әмма Башкарма комитет яшел үсентеләргә зыян килү яки юк итү турында хәбәр иткәннән соң бер елдан да соңга калмыйча компенсация яшелләндерелә.

Яшел үсентеләр юк ителгән очракта, компенсацион яшелләндерү алар юк ителгән участка башкарыла, өстәвенә үсемлекләр берәмлекләре саны һәм алар биләгән майдан киметелергә тиеш түгел, йә яшеллекне саклау буенча махсус вәкаләтле орган тарафыннан билгеләнгән жир кишәрлегендә, шулай ук үсемлекләр берәмлеге саны буенча да, майданы буенча да икеләтә күләмдә.

Яңа яшелләндерү объектларын төзү эшләре билгеләнгән тәртиптә расланган һәм Буа шәһәре Башкарма комитеты белән килештерелгән эш документлары булганда гына башкарыла.

Компенсация ягыннан яшелләндерү гражданныр яисә юридик затлар акчалары хисабына һәм Яшел утыртмаларга зыян килгән яисә юк ителгән хокукка каршы гамәлләр мәнфәгатьләрендә яисә аркасында башкарыла.

Күрсәтелгән затларны билгеләү мөмкинлеге булмаган очракта, компенсацион яшелләндерү жирле бюджет акчалары хисабына гамәлгә ашырыла.

6. Гамәлгә ашырганда гражданнырның һәм юридик затларның хокуклары һәм бурычлары яшел үсентеләрне яклау буенча таләпләр

Гражданныр һәм юридик затлар моңа хокуклы:

-Буа шәһәренең Яшел үсентеләрен мәдәни-сәламәтләндерү һәм башка максатларда, яшел үсентеләргә зыян китерүне яисә юк итүне тоткарлый торган нормаларны һәм кагыйдәләрне үтәп файдалану ; ;

- яшел үсентеләр биләгән территорияләрдә планлаштырыла һәм алып барыла торган эшләр, шулай ук яшел үсентеләрне исәпкә алу турында дәрәс мәгълүмат алу;;

- яшел үсентеләргә йогынты ясей торган шәһәр төзелеше карарларын эзерләү һәм кабул итү процессында катнашу;

- яшел үсентеләрне яклау мәсьәләләре буенча фикер алышуда катнашу;

- яшел үсентеләрне яклау таләпләрен бозуга бәйлә башка гражданныр тарафыннан суд тәртибендә шикаять бирү;

- вазыйфай затларның, дәүләт органнырның һәм оешмаларның яшел үсентеләрне яклау таләпләрен бозуга бәйлә гамәлләренә (гамәл кылмауларына) административ яисә суд тәртибендә шикаять бирү.

Гражданныр һәм юридик затлар бурычлы:

- яшел үсентеләрнең сакланышын тәэмин итәргә, жир кишәрлекләрендә яшел үсентеләрне карау буенча агротехник чаралар комплексын башкарырга; аларга милеккә бирелгән гомерлек мирас биләве, даими (сроксыз) файдалану, вакытлыча файдалану, арендага, шул исәптән яшелләндерелгән территорияләрдә дә эшләргә;;

- сулыклар булган очракта, Яшел хужалык объектларында аларны чисталыкта тотарга һәм аларны ун елга кимендә бер тапкыр чистартырга;

- яшел үсентеләргә зыян китерүгә яки юк ителүгә китергән зыянын капларга.

Яшел территорияләрдә һәм Яшел массивларда тыела:

-әлеге Нигезләмәнең 4 пунктында билгеләнгән очрақлардан тыш, яшел үсентеләрне зарарлау яисә юк итү.;

- тиешле рөхсәттән башка бакчалар ясау;

- коелган яфракларны һәм коры үләнне яндырырга, янгын куркынычы тудыручы башка гамәлләр кылырга.;

-әлеге территорияләрне эксплуатацияләүгә һәм яшел үсентеләрне карап тотуга бәйле автотранспорт чараларын, төзелеш һәм юл техникасының йөрүен һәм тукталышын гамәлгә ашырырга;;

- газоннарда һәм тере киртэләр янында гомуми файдаланудагы транспорт тукталышларын оештырырга;

- төрле йөкләрне, шул исәптән төзелеш материалларын туплау;

- автотранспорт чараларын ремонтларга, юарга, калдыкларны агызырга, гаражлар һәм тентлар билгеләргә»;

- чүп-чар ташлау урыннары булдырырга;

- агачларга гамаки, таган, эчке киём киптерү өчен баулар элөп куярга, кадак сугарга, реклама щитларын һәм агачларга зыян китерергә мөмкин булган башка киртэләрне беркетергә;;

- агачлардан сок, сумала чыгару, кисем ясау һәм башка механик зыян салу . ;

- кырмыска ояларын сүтәргә, кошларны һәм хайваннарны тоту һәм атарга;

- жир асты коммуникацияләрендә эшләр башкарганда жир яки төзелеш материаллары белән яшел үсентеләрне (газоннар, агачлар, куаклар) күмәргә);

- Россия Федерациясенә Кызыл китабына кертелгән һәм Татарстан Республикасы территориясендә саклана торган кыргыз үсемлекләр жыярга һәм сатарга;

- суд причалы өчен участкаларны бүлөп бирү һәм төяү-бушату эшләре өчен;

- терлек көтүне тормышка ашыру;

- яшел үсентеләрне яклау буенча махсус вәкаләтле орган рөхсәтеннән башка агачлар, куаклыклар кисәргә;

- шәһәр утыртмалары зонасында төзелеш эшләрен Башкарма комитет белән килешмичә башларга һәм аларны Башкарма комитет хәбәрнамәсеннән башка 2 көннән дә соңга калмыйча тәмамларга;

- законнар белән тыелган башка гамәлләр, шулай ук яшел үсентеләргә зыян китерү яки юк итү.

Жир кишәрлегенә хокукы булган затлар анда урнашкан яшел үсентеләрне һәм су объектларын саклауны һәм карап тотуны үз өстенә алалар һәм аларның сакланышы өчен җаваплы.

7. Яшел үсентеләргә зыян китерүдән яисә юк ителүдән зыянны каплау

Яшел үсентеләргә зыян килгән яки юк ителгән зыян, очраклардан тыш, капланырга тиеш:

- яшел үсентеләрне санитар кисү һәм реконструкцияләү;;

- расланган нормаларны һәм кагыйдәләрне бозып утыртылган агачлар белән әйләндереп алынган торак һәм торак булмаган биналарда санитария-эпидемиологик күзәтчелек органнары бәяләмәсе буенча норматив ут режимын торгызу;;

- ураганов, жир тетрәү һәм башка жимерек табигать күренешләре;

- удаление аварияле агачлар һәм куаклар.

Зыянны капларга тиешле күләме, яшел утыртмаларның компенсация бәясеннән чыгып, методика буенча билгеләнә.

Зарарлы йогынтының барлык төрләре китергән зыянны бәяләү үткәрелә:

- яшел үсентеләргә законсыз зыян килгән яки юк ителгән очракта;

- агач һәм куакларны дәрәс кискәндә, үлән үсемлекләрен каты өслекләр белән алыштырганда;

- проектларга экологик экспертиза үткәргәндә һәм яшел үсентеләргә башкарыла торган һәм планлаштырыла торган эшчәнлекнең йогынтысын бәяләгәндә;

- әйләнә-тирә табигый мохиткә йогынтыны бәяләү бүлекләрен эшләгәндә, яшеллеккә һәм территорияләргә кагылышлы проектларда.

Зыянны каплау Башкарма комитет белән килешү нигезендә акчалата яки натураль формада башкарыла.

Зыянны акчалата формада каплаганда гражданныр яисә аны китереп чыгарган юридик затлар жирле бюджетка компенсация хакы күләмендә сумманы күчәрәләр.

Зарарны каплауның натураль рәвеше булып югалган агачлар урынына яшел үсентеләр булдыру өчен компенсацион яшелләндерү үткөрү яки аларны башлангыч халәткә китерү тора.

Зыянны натураль формада каплау, зыян китергән зат белән килешү нигезендә, яшелләндерү буенча махсулаштырылган оешмалар тарафыннан эшләр башкару юлы белән башкарыла.

Зыянны натураль формада башкарма комитет рөхсәте белән мөстәкыйль рәвештә капларга мөмкин. Зыян Башкарма комитет тарафыннан башкарылган эшләрне кабул итеп алганнан соң натураль формада капланган дип санала.

Зыянны теләсә нинди формада каплау гамәлдәге законнар нигезендә административ, дисциплинар яки жинаять жаваплылыгыннан азат итми.

МЕТОДИКА

сүтелә торган яшел үсентеләр бәясен хисаплап чыгару һәм компенсацион яшелләндерү үткәрү

1 БҮЛЕК. Гомуми нигезләмәләр

1.1. Методика яшел үсентеләрне сүткән өчен түләүләрне исәпләү өчен билгеләнгән.

1.2. Методика кулланыла:

- яшел үсентеләрне дөрөс кисеп (сүтү) өчен түләү күләмен исәпләгәндә;
- яшел үсентеләрне законсыз рәвештә сүткәндә китерелгән зыяны түләгәндә;
- Буа шәһәре территориясендә яшел үсентеләр бәясен билгеләү белән бәйле башка очрақларда.

2 БҮЛЕК. Терминнар һәм билгеләмәләр

2.1. Лианнар-үрчи һәм үрчи торган, таянычка беркетүнең төрле ысулларына ия булган үсемлекләр. Үрү ысулы буенча алар аерылып тора: таянучылар, тамырчылар, уралучылар, мыеклылар.

2.2. Үзбушаткыч һәм үсемлек булып үскән, бер үк йомшак идәнне тәшкил иткән агачлар һәм (яки) куаклар.

2.3. Яшел үсентеләрне зарарлау-үсемлекнең жир өсте өлешенә яки аның тамыр системасына зыян китерү, ул үсешенә туктатылуына китерми.

2.4. Яшел үсентеләрне юк итү-үсемлекләр үсешен туктатуга китергән зыян китерү.

2.5. Сүтелә торган яшел үсентеләрнең бәясе - сүтелгәндә (кискәндә) аларның кыйммәтен исәпкә алу өчен билгеләнә торган конкрет яшел үсентеләрнең Бәясе, декоратив, экологик сыйфатларны, торышын һәм функциональ әһәмиятен исәпкә алып, базис бәясеннән билгеләнә.

2.6. Компенсацион яшелләндерү – югалган урынына яшел үсентеләрне яңадан торгызу.

3 БҮЛЕК. Жимерелгән яшел үсентеләр бәясен билгеләү өчен яшел үсентеләрне классификацияләү һәм идентификацияләү. Компенсацион яшелләндерү

3.1. Шәһәр яшеллекләренең сүтелә торган төп төрләре бәясен исәпләү өчен, функциональ билгеләнешенә, урнашу урынына, милек рәвешенә һәм шәһәр территорияләренең ведомствога каравына карамастан, үсемлекләренең түбәндәге классификациясе кулланыла:

- яшеллек;
- куаклар (төркемләп һәм ялгыз утырту);
- куаклыктагы тере киртәләр;
- лианнар;
- чәчәклекләр;
- үлән покры (газоннар һәм табигый үлән үсемлекләре).

3.2. Шәһәрдә төрле агач токымнары үз кыйммәте буенча төркемнәргә берләшәләр.

3 төркем бүлеп бирелә:

- I төркем – ылыслы һәм яфраклы (аеруча кыйммәтле) агачлар;
- II төркем – яфраклы агачлар (кыйммәтле агачлар);
- III төркем-яфраклы агачлар (аз кыйммәтле).

Токым, диаметрлы (1,3 метр биеклектә) һәм аларның кыйммәтләре (төркемнәре) буенча агачларның база бәясе 1,2,3 таблицаларда күрсәтелгән.

1 нче таблица.

Базис бәясе I төркем агачының аерымы тора торган бәясе
(имән, юкә, кискен яфраклы, шикәр чире һ. б., корычагач, бук, граб, платан, кипарис, чикләвек,
нарат, кедр, пихта, каштан, чыршы, карагай), сум.

Үсентеләр	Агач диаметры (1,3 метр биеклектә), см							
	4см	8см	12см	16см	> Татарстан Республикасы сәнәгать һәм сәүдә министрлыгы	> Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы	Rss Тат рус eng	32см
6,6 сум.	14,8	83,6	108,6	139,5	172,5	198,7	209,4	218,7
Үсентеләр	Агач диаметры (1,3 метр биеклектә), см							
	36см	40см	44см	48см	52см	80см	100см	Rss Тат рус eng
6,6 сум.	229,5	235,6	246,4	255,4	264,9	301,8	321,9	333,0

2 нче таблица.

Базис бәясә II төркем агачының
(ольха, каен, вяз, миләш, усак, тирәк-Ак, пирамидаль, 38 клон, алма, декоратив жиләк-жимеш утырту), сум.

Үсентеләр	Агач диаметры (1,3 метр биеклектә), см							
	4см	8см	12см	16см	> Татарстан Республикасы сәнәгать һәм сәүдә министрлыгы	> Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы	Rss Тат рус eng	32см
4,9 сум.	11,6	80,8	105,3	136,3	163,2	184,8	191,0	195,6
Үсентеләр	Агач диаметры (1,3 метр биеклектә), см							
	36см	40см	44см	48см	52см	80см	100см	Rss Тат рус eng
4,9 сум.	202,2	203,3	207,9	212,5	218,7	235,6	-	-

3 нче таблица.

Базис бәясә аерым тора торган III төркем агачының
(тупол, Ак, пирамидаль, 38 клон; тал, ясенелист клен), сум.

Үсентеләр	Агач диаметры (1,3 метр биеклектә), см							
	4см	8см	12см	16см	> Татарстан Республикасы сәнәгать һәм	> Татарстан Республикасы Мәгариф һәм	Rss Тат рус	32см

					сүдө министрлыгы	фэн министрлыгы	eng	
3,2 сум.	7,7	43,9	57,0	72,3	87,8	101,1	104,7	107,8
Үсентелэр	Агач диаметры (1,3 метр биеклектө), см							
	36см	40см	44см	48см	52см	80см	100см	Rss Тат рус eng
3,2 сум.	109,3	115,5	118,6	121,7	124,7	130,9	-	-

3.3. Агачлар данэлөп исэплэнэ.

3.4. Агачның жирдэн 1,3 м биеклектө берничэ кәүсэ һәм икенче дәрәжэ кәүсәсе 8 см диаметрга житкән икән, һәр кәүсэ жимерелэ торган яшеллек бәясе исэптэ аерым агач санала.

3.5. Төркемдәге куаклар данэлөп исэплэнэ, шул исэптән матур чөчөк атучы куаклар һәм розалар. Куакларның яше һәм кыйммәтләре буенча база бәясе 4 нче таблицادا күрсәтелгән.

4 нче таблица.

Бер куакның базис бәясе-сум, сум.

Матур итеп чөчөк атучылар, шул исэптән Роза, гортензияләр, самшит	Декоративные яфраклы	Матур чөчөк атучылар, шул исэптән Роза, гортензияләр, самшит	Декоративные яфраклы	Матур чөчөк атучылар, шул исэптән Роза, гортензияләр, самшит	Декоративные яфраклы	Роза, гортензияләр, самшит
1950 нче елга кадәр.	Яше кадәр 5 ел	Яше 5-10 яшь		Яше 10 елдан артык		Яше 10-20 яшь
4,3	7,9	6,0	10,0	8,0	12,0	9,4
						12,3

3.6. Куаклардан ташланган тере койма бәясен исэпләп чыгарганда, һәр метр өчен лиан исэп-хисаплана. Куаклардан тере изгородларның база бәясе, лиан, аларның рәтлеген һәм кыйммәтләрен исэпкә алып, 5 нче таблицادا күрсәтелгән.

5 нче таблица.

П. м. куаклардагы тере киртэләрнең базис бәясе, сум.

1-рәт	2-рәт	1-рәт	2-рәт	1-рәт	2-рәт
3-10 яшь		10-20 яшь		20 елдан артык	
6,2	12,4	9,2	18,4	6,2	7,7

3.7. Үзбушаткыч агачлар һәм куаклыклар (агачлар һәм (яки) үзбушаткыч һәм үсемлек куаклары, бердәм йомшак идәнне тәшкит итә) түбәндәге рәвештә исэпләнә: һәр 100 кв. м. тиешле токымлы 12 см диаметрлы 10 агачка тиңләштерелә.

3.8. Үсемлек һәм үзбушаткыч үсентенә кәүсэ диаметры 8 см кадәр булган яфраклы агачлар компенсация бәясенән исэпкә алынмый.

3.9. Чэчэклелэр саны алар билэгэн майданнан чыгып билгелэнэ. Чэчэк түтэллэренен төп бөясе, аларның кыйммэтлэрен исәпкә алып, 6 нчы таблицада тәкъдим ителгән.

6 нчы таблица.

Базис бөясе 1 кв. м. цветников, сум.

Күпеллык үләннәрнең чэчэклелге, кв. м.	Берьялык үләнлекләрден чэчэк түтэле, кв. м.			
	40 данә/кв. м чэчэкләр утырту	Кв. м. 50 данә чэчэк утырту	Кв. м. 70 данә чэчэк утырту	Кв. м. 100 данә чэчэк утырту
9,2 сум	10,1	12,9	14,6	19,4

3.10. Газоннар һәм табигый үлән үсемлекләре саны алар билэгэн майданнан чыгып билгелэнэ. Аларның кыйммэтлэрен исәпкә алып, газоннарның база бөясе 7 таблицада күрсәтелгән.

7 нче таблица

Базис бөясе 1 кв. м. газонов, сум.

Газоннар		
Болын	Гадәти.	Партерный
0,14	1,5	3,5

3.11. Рудераль (чүп-чар, юл буе) үсемлекләре белән тәкъдим ителгән туфрак катламы өчен ташланган яшел үсентеләрнең бөясе алынмый, компенсация ягыннан яшелләндрерү башкарылмый.

3.12. Яшел утыртмаларның (үсемлекләрнең) (Кж) тормыш халәтенә төзәтмә коэффициенты 8 таблицада күрсәтелгән.

8 нче таблица.

Яшел үсентеләрнең (үсемлекләрнең) тормыш хәле-Кж

Кж Әһмияте	Яшеллек	Куаклар, тере киртэләр, лианнар	Газон	Чэчэклел
0,5	Коры-сарылган, усал үсентесе	Коры-сарылган, усал үсентесе	Сөрөмсез, болын	Сөрөмсез, болын
1,0	Табигый	Табигый	Гадәти.	Берьялык
2,0	Яхшы үсеш алган кроной һәм Тулы облиственей, яхшы формалашкан нәтижәсендә формовочной обрезки, высокодекоративные, высокоценные токимнары	Белән яхшы үсеш алган кроной һәм Тулы облиственеем, стриженные тере изгороди	Партерный	Күпеллык үләннәрден

3.13. Үсемлекләрене функциональ куллануга төзәтмә коэффициенты 9 нчы таблицада күрсәтелгән.

9 нчы таблица.

Үсемлекләрене функциональ куллану-Кф

Атамасы	КФуның Әһмияте
1.Экзоты һәм үсемлекләр Кызыл китап	10
2.Аерым саклана торган территорияләр: Яр буйлары, су саклау зоналары, елга буйлары, предприятиеләрнең санитар-саклау зоналары, вертикаль яшелләндрерү, чэчэклеләр,	5

рокария, альпий таулары һ. Б. лар.	
3.Беренчел экологик әһәмияткә ия булган агачлар, тавыш-тавыш, газны йотучы, тузанны утыртучы агачлар: -урам утыртмалары (магистральләр), бакчалар, скверлар, парклар, бульварлар	3
4.Махсус билгеләнештәге агачлар: - квартал эчендәге урам, ишегалды территорияләре, мәктәпләр, хастаханәләр, спорт корылмалары, предприятиеләр, урман полосалары, урман парклары	2
5.Чикләнган файдаланудагы үсентеләр: - зиратлар, зоопарклар, питомниклар һ. б.	1

4 бүлек. Сүтелә торган яшел үсентеләр бәясен билгеләү тәртибе

4.1. Сүтелә торган агачның бәясен формула буенча билгеләнә:

$$C_{сд} = B_{сj} \times K_{ж} \times K_{ф} \times Ии,$$

кайда $C_{сд}$ -ташланган агачның бәясен, сум.;

$B_{с}$ -токим һәм агач диаметрын исәпкә алып билгеләнган агачның база бәясен (1,3 м биеклектә).;

j -төркем агач токимнарының кыйммәтләре буенча:

I төркем агачлары өчен-7

II төркем агачлары өчен-5

III төркем агачлары өчен-2;

$K_{ж}$ – яшел утыртмаларның (үсемлекләреннән) тормыш халәтенә төзәтмәләр коэффициенты);

$K_{ф}$ – яшел үсентеләрне функциональ файдалануга төзәтмәләр коэффициенты;

$Ии$ – смета бәясен үзгәртү индексы (Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 28.04.2007 ел, №154 карары нигезендә, ремонт-төзелеш эшләре өчен ул 3,03 номерлы карарга тиң).

4.2. Сүтелә торган куакның бәясен формула буенча билгеләнә:

$$C_{ск} = B_{сj} \times K_{ж} \times K_{ф} \times Ии,$$

$C_{ск}$ кайда-ташланган куакның бәясен, сум.;

$B_{с}$ -куаклыкның база бәясен, ул токимлы һәм яшен исәпкә алып, сум.;

j -төркем агач токимнарының кыйммәтләре буенча:

I төркем агачлары өчен-7

II төркем агачлары өчен-5

III төркем агачлары өчен-2;

$K_{ж}$ – яшел утыртмаларның (үсемлекләреннән) тормыш халәтенә төзәтмәләр коэффициенты);

$K_{ф}$ – яшел үсентеләрне функциональ файдалануга төзәтмәләр коэффициенты;

$Ии$ – смета бәясен үзгәртү индексы (Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 28.04.2007 ел, №154 карары нигезендә, ремонт-төзелеш эшләре өчен ул 3,03 номерлы карарга тиң).

4.3. Лиан куаклардан ташланган тере киртәнә бәясен формула буенча билгеләнә:

$$C_{сти} = B_{сj} \times K_{ж} \times K_{ф} \times Ии,$$

кайда $C_{сти}$ - тере койма бәясен, сум.;

$B_{с}$ - база бәясен 1 п. м. тере изгороди, Лиана, билгеләнган исәпкә алып, токим һәм яшен, сум.;

j -I Төркем буенча аларның кыйммәтләре -7;

$K_{ж}$ – Лиананың тере коймасына төзәтмәләр коэффициенты;

$K_{ф}$ – яшел үсентеләрне функциональ файдалануга төзәтмәләр коэффициенты;

$Ии$ – ремонт-төзелеш эшләренә смета бәясен үзгәртү индексы (Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 28.04.2007 ел, №154 карары нигезендә, ремонт-төзелеш эшләре өчен ул 3,03 номерлы карарга тиң).

4.4. Сүтелә торган чәчәк бәясен формула буенча билгеләнә:

$$C_{сц} = B_{сj} \times K_{ж} \times K_{ф} \times Ии,$$

кайда $C_{сц}$ -сүтелә торган чәчәк түтәленә бәясен, сум.;

$B_{с}$ – чәчәклекнең база бәясен, ул биологик яшен исәпкә алып, билгеләнган.;

j - I Төркем буенча аларның кыйммәтләре -7;

Кж – чәчәк түтәлләренең тормыш халәтенә төзәтмәләр коэффициенты;

Кф – яшел үсентеләрне функциональ файдалануга төзәтмәләр коэффициенты;

Ии – ремонт-төзелеш эшләренең смета бәясен үзгәртү индексы (Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2007 елның 28 апрелендәге 154 нче номерлы карары карары нигезендә, ремонт-төзелеш эшләре өчен ул 3,03 номерлы карарга тиң).

4.5. Сүтелә торган газның бәясе формула буенча билгеләнә:

Ссг = Бсj x Кж x КФ Ии,

кайда Ссг-сүтелә торган газон бәясе, сум.;

Бс – газонның база бәясе, сум.;

j-I Төркем буенча аларның кыйммәтләре -7;

Кж-газон тормыш халәтенә төзәтмәләр коэффициенты;

Кф – яшел үсентеләрне функциональ файдалануга төзәтмәләр коэффициенты;

Ии – ремонт-төзелеш эшләренең смета бәясен үзгәртү индексы (Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 28.04.2007 ел, №154 карары нигезендә, ремонт-төзелеш эшләре өчен ул 3,03 номерлы карарга тиң).

4.6. Агач утыртмаларының һәлак булуына китерми торган аз гына зыян (аңлы яки очраклы) килгән зыян күләмен билгеләгәндә задир, залом, ботак ватыклары рәвешендә, мунча себеркесенә жыйганда, шулай ук жиңел жәрәхәтләнгәндә яки тамыр системасын аз гына ачканда һ.б. өстәмә коэффициентны Кнс - коэффициент кулланырга, 0,1 гә тигез.

4.7. Яшел үсентеләрне рөхсәтсез алу (сүтү) вакытында китерелгән зыян күләмен билгеләгәндә өстәмә Кнс-коэффициент кулланырга, 2 гә тигез.